

ДО ПИТАННЯ УЧАСТІ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ

THE ISSUE OF PARTICIPATING IN A VIRTUAL MEETING ROOM COURT HEARING

Татулич І.Ю., к.ю.н.,

доцент кафедри процесуального права юридичного факультету
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Остафійчук Л.А., к.ю.н.,

доцент кафедри процесуального права юридичного факультету
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті досліджуються питання участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Зауважено, що активне впровадження в практику судів систем інформатизації та автоматизації судочинства сьогодні є важливою умовою успішного розвитку судової системи. Одним з елементів «електронного правосуддя» є застосування систем відеоконференцв'язку, які надають учасникам процесу можливість дистанційної участі в судовому засіданні. Проаналізовані думки вчених щодо розуміння поняття та ознак «відеоконференції». На підставі різноманітних підходів стосовно сутності та значення відеоконференції, сформульовано визначення цього поняття в цивільному судочинстві. Автори аналізують законодавство, яким врегульовано механізм застосування такого режиму проведення судових засідань. Підкреслено позитивні сторони впровадження даної форми проведення судового засідання. Акцентовано увагу на значенні дистанційної форми судового засідання в період воєнного стану та під час дії карантину, встановленого з метою запобігання коронавірусної хвороби. Визначено позитивний досвід реалізації відеоконференції в зарубіжних країнах. Авторами у статті приділено увагу вимогам, які пред'являються до процесуального аспекту онлайн-доступу до правосуддя в режимі відеоконференції. У роботі представлені обґрунтування певних недоліків порядку застосування на практиці відеоконференції, зокрема: суб'єктний склад учасників, які мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції; неможливість письмового подання доказів учасниками справи до суду, оригіналів документів; недотримання обмежувальних заходів, пов'язаних з карантинном; проблеми пов'язані з технічними критеріями відеозв'язку; обмеження в часі, який відводиться для відеоконференції тощо. Це, в свою чергу, дало можливість авторам за результатами проведеного дослідження сформулювати висновки та пропозиції до діючого процесуального законодавства. Зроблено висновок, що ефективне та належне впровадження зазначеної новачки сприятиме спрощенню проведення судових засідань, оперативності та своєчасності розгляду цивільних справ, зменшить судові витрати учасників судового процесу та слугуватиме гарантією участі у розгляді справ.

Ключові слова: судові засідання, відеоконференція, «Електронний суд», дистанційне провадження, учасники справи, суд, цифровий підпис.

The article examines the issues of participation in a virtual meeting room court hearing. It is noted that the active introduction of judicial informatization and automation systems in the practice of courts today is an essential prerequisite for the successful development of the judicial system. One of the elements of e-Justice is the use of video conferencing systems, which provide participants with the opportunity to participate remotely in court. The opinions of scientists on the understanding of the concept and features of "videoconferencing" are analyzed. Based on various approaches to the nature and significance of videoconferencing, the definition of this concept in civil proceedings is formulated. The authors analyze the legislation that regulates the mechanism of application of such a regime of court hearings. There is also an emphasis on the positive aspects of introducing this form of the court session. The attention is drawn to the importance of the remote court hearings during martial law and quarantine, established to prevent coronavirus disease. A positive experience of videoconferencing implementation in foreign countries is determined. The authors of the article pay attention to the requirements for participation in a virtual meeting room court hearing. The paper presents the justifications of certain shortcomings of the procedure of implementing videoconferencing in practice, in particular: the composition of the participants who have the right to participate in a virtual meeting room court hearing; a list of grounds on which the court may rule to refuse participating in videoconferencing; the inability of the participants in the case to present the evidence and the originals of documents to the court in writing; non-compliance with restrictive quarantine measures; problems related to technical criteria of video communication; time constraints for video conferencing, etc. This, in turn, allowed the authors to formulate conclusions and proposals for the current procedural legislation. The conclusion is that the effective and proper implementation of this innovation will facilitate the simplification of court hearings, efficiency and timeliness of civil cases, reduce court costs of litigants and guarantee participation in the proceedings.

Key words: court hearing, video conference, «Electronic Court», remote proceedings, participants in the case, court, digital signature.

Актуальність теми дослідження. Відповідно до статті 3 Конституції України (далі – КУ) людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом (ст. 55 КУ) [1]. Навіть в умовах війни право на судовий захист прав та свобод людини і громадянина гарантується КУ та не підлягає обмеженню. Відповідно до статті 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» правосуддя на території, на якій уведено воєнний стан, здійснюється лише судами. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. Однією із важливих вказівок Верховного Суду є те, що «якщо суд не припинив здійснювати судочинство, учасники судових процесів мають можливість подати заяву про відкладення розгляду справ у зв'язку з воєнними діями та/або про розгляд справ у режимі відеоконференції за допомогою будь-яких технічних засобів, зокрема власних». Дані позиції є гарантією, що забезпечують доступ до суду, що

є одним з елементів права на справедливий суд у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2] (далі – Конвенція). Проведення таких слухань сміливо можна вважати гарантією реалізації одного із завдань цивільного судочинства – своєчасності розгляду та вирішення цивільних справ та одночасно однією із засад цивільного судочинства – розумності строків розгляду справи судом.

Законом України від 4 липня 2012 року № 5041-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції» був визначений порядок проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження та внесені відповідні зміни до Господарського, Цивільного процесуальних кодексів (далі – ЦПК України) [3] та Кодексу адміністративного судочинства. Забезпечення можливості участі в судових засіданнях у режимі відеоконференції є безперечним кроком уперед. Необхідно враховувати, що основним завданням цього акту

та перевагами проведення судового засідання у режимі відеоконференції законодавець підкреслив дотримання оперативності розгляду судом справ, уникнення надмірної тривалості судових засідань, що може бути досягнута завдяки технічній модернізації судового процесу. Саме одним із способів указаної модернізації є використання під час судових засідань систем відеоконференції зв'язку, що, безумовно, забезпечить уникнення затягування судового розгляду справи, з причин, що той чи інший учасник процесу не зможе з'явитися на судові засідання. Вказаний порядок зекономить час, заощадить громадянам кошти, ресурси, необхідні для поїздок до судів, які розташовані в інших населених пунктах. Більше того, проведення судових засідань в такому режимі слугувало також гарантією і убезпечення громадян від поширення коронавірусної хвороби (COVID-2019). Тому дослідження питань, пов'язаних з проведенням судових засідань в режимі відеоконференції заслуговують на увагу.

Ступінь наукової розробки. Проблеми електронного судочинства у вітчизняній юридичній науці та питання щодо застосування відеоконференції в судових засіданнях досліджувались у наукових працях таких вчених та практиків як В. Богунов, М. Боргун, О. В. Бринцев, І. Гавриленко, М. Б. Гарієвська, С. В. Дяченко, Д. Жуков, І. О. Ізарова, Р. А. Крусян, О. Кудрявцева, В. В. Сердюк, Г. Цісар та ін.

Метою статті є дослідження питання участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції, аналіз виявлених недоліків та формування пропозицій щодо розуміння механізму застосування цієї процедури в судовій практиці.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що 02.04.2020 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 № 540-ІХ. Цим законом внесено певні (тимчасові) зміни, в тому числі до цивільного судочинства. Так, «під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), учасники справи можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Підтвердження особи учасника справи здійснюється із застосуванням електронного підпису, а якщо особа не має такого підпису, то у порядку, визначеному Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» або Державною судовою адміністрацією України» [4]. Таким чином, на період дії загальнонаціонального карантину запроваджена більш проста форма участі у судовому засіданні – дистанційна. Ми, в свою чергу, вважаємо за доцільне, що таку форму участі варто залишити і після зняття карантинних заходів для спрощення доступу громадян до правосуддя.

Державна судова адміністрація відповідно до наказу ДСА № 169 від 8 квітня 2020 року, в свою чергу, затвердила Порядок роботи з технічними засобами відеоконференції яку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесі за участі сторін поза межами приміщення суду (далі – Порядок).

Незадовго після цього, Державна судова адміністрація України наказом від 23 квітня 2020 року № 196 затвердила нову редакцію Порядку, яка забезпечує можливість використання судами не лише системи відеоконференції зв'язку *Easycan*, але й інші доступні суду та учасникам судового процесу засоби, що забезпечують проведення судових засідань в такому режимі та відповідають вимогам законодавства.

Отже, розгляд справ в режимі відеоконференції передбачено здійснювати за допомогою загальнодоступних програм, таких як *Skype*, *Zoom* тощо, використання яких учас-

никами процесу забезпечить їм право брати участь у процесі у віддаленому режимі. Вважаємо, що така тенденція продовжиться та залишиться актуальною і після закінчення карантину. Тому підтримуємо позицію, висловлену в юридичній літературі, що «такий підхід до організації судочинства з використанням новітніх інформаційних технологій дасть змогу максимально наблизити до зацікавлених осіб власне судовий розгляд справи з одночасною економією фінансових, часових, людських ресурсів і, як наслідок, інтенсифікувати здійснення правосуддя» [5, с. 113].

Як зазначено в Рекомендації № 2 R (84): «судові органи повинні мати у своєму розпорядженні найсучасніші технічні засоби для того, щоб вони могли здійснювати правосуддя найбільш ефективним способом, зокрема шляхом полегшення доступу до різноманітних джерел права, а також шляхом прискорення відправлення правосуддя» [6]. Вирішення цього питання пов'язували, насамперед, із запровадженням дистанційного провадження. Застосування відеоконференцій та інших телекомунікаційних технологій в правосудді широко використовується у багатьох зарубіжних державах (США, Канада, Австралія, Сінгапур, Велика Британія та ін.). Як свідчить американський досвід – запровадження цієї системи приносить багато вигоди для судової системи. Зокрема, зниження витрат і прискорення судового процесу в цілому [7, с. 10]. Дивлячись на вдалий досвід США можна говорити не лише про зручність використання відеоконференції для учасників справи, а й економії державних коштів пов'язаних з відвідуванням судового засідання осіб, що позбавлені свободи пересування в зв'язку з судовим рішенням і покладенням витрат їх транспортування на державний бюджет.

Слушні аргументи наводить І. О. Ізарова, що «використання інформаційних і комунікаційних технологій та інших технічних новацій є невід'ємним аспектом сучасного світу, який проникає у всі сфери життя. Наразі залишається актуальним питання про застосування цих технологій для забезпечення судової діяльності, зокрема під час розгляду цивільних справ у судах. Досвід інших країн світу свідчить про те, що це призводить до підвищення доступності правосуддя, спрощення й прискорення процедур розгляду справ у суді, а також до істотного зниження судових витрат, що є надзвичайно вагомими факторами розвитку ефективного механізму правосуддя» [8, с. 222]. Безперечно, продовжує автор, «суди країн Європейського союзу мають набагато більше реальних можливостей для впровадження інформаційних та комунікативних технологій, а також електронного правосуддя в судочинство. Слід відмітити, що провадження інформаційних та комунікативних технологій та електронного правосуддя в інших країнах проводилась послідовно впродовж більше десяти років шляхом проведення багаторічних пілотних проєктів, що дозволяло визначити за допомогою практичного застосування найбільш ефективні процедури, які доцільно запровадити в чинне законодавство» [9, с. 45]. Згідно досвіду Європейського Союзу відеоконференція – ефективний інструмент, який має потенціал, щоб полегшити і прискорити **транскордонний розгляд**.

Відповідно до п. 1.3 Інструкції про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання від 15 листопада 2012 року № 155 затвердженої наказом Державної судової адміністрації України, обов'язок забезпечити проведення відеоконференції покладається на суд, який отримує судові рішення про проведення відеоконференції, незалежно від спеціалізації та інстанції суду, який прийняв таке рішення. Згідно даної Інструкції «відеоконференція – це телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією у реальному масштабі часу з урахуванням керуючих даних».

Погоджуємось з думкою А. Сизоненко, який трактує відеоконференцію як «двосторонній відео-, аудіозв'язок між двома пунктами, відстань між якими не має значення, у режимі реального часу» [10, с. 96]. Дане поняття було об'єктом уваги у представників науки і кримінального процесуального права. Так, на думку М. Бортун, під поняттям відеоконференція у кримінальному провадженні слід розуміти «особливу процедуру, що виконується за посередництвом телекомунікаційних технологій, за якої спілкування у вигляді обміну аудіо- і відеоінформацією між віддаленими учасниками слідчої дії відбувається на відстані (дистанційно), але в режимі реального часу» [11, с. 64]. Підтримуємо позицію в юридичній літературі, що «інформаційні технології дають змогу прискорити судовий процес, мають відповідні ресурси для того, щоб здійснення судочинства не перетворилось на таємне дійство за участю задалегідь визначених акторів. Автори вважають, що розгляд справ у режимі відеоконференції є складовою частиною судових процесів та тісно пов'язаний із забезпеченням принципу доступу до правосуддя, який становить основу сучасної концепції справедливого суду» [12, с. 113].

В доктрині цивільного процесуального права виокремлюють також характерні ознаки відеоінформації: «1) здійснюється за допомогою технічних засобів відео- та аудіозв'язку; 2) учасники цивільного процесу просторово віддалені (один із них знаходиться поза межами зали судового засідання); 3) відбувається в режимі реального часу; 4) учасники взаємодіють на відстані шляхом обміну інформацією, що здійснюється одночасно» [13, с. 290].

Взяти участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції можуть зареєстровані та авторизовані за електронним цифровим підписом користувачі сервісу EASYCON. Для того, щоб взяти участь у судовому засіданні дистанційно, слід: 1. Подати до суду заяву про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду не пізніше ніж за 5 днів до початку судового засідання. Заява надсилається до суду та іншим учасникам справи в порядку, визначеному процесуальним законодавством, дозволеними засобами зв'язку. В змісті заяви обов'язково вказується: назва суду; номер справи; дата та час судового засідання; своє прізвище, ім'я, по-батькові; свій статус у судовій справі; електронну адресу, яка використана користувачем для реєстрації в EASYCON; свій номер телефона. 2. Авторизуватися в «EASYCON» за допомогою власного електронного цифрового підпису не менше, ніж за 10 хв. до початку судового засідання. 3. Перевірити роботу свого обладнання (камера, мікрофон, динаміки (навушники) внизу головної сторінки сервісу за посиланням та перевірити налаштування обладнання. 4. Перейти на головній сторінці до розділу «Судові засідання (відеоконференція)» (або Меню – МОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ). 5. Чекати запрошення від секретаря судового засідання приєднатися до конференції.

Отже, для участі в судовому засіданні поза межами суду учаснику процесу, перш за все, необхідно: «1) мати цифровий підпис для подальшої реєстрації; 2) перевірити наявність технічних засобів; 3) зареєструватися на офіційному сайті судової влади України (www.court.gov.ua), найпопулярнішою системою є «EASYCON»; 4) подати заяву головному судді; 5) отримати підтвердження про участь, що надсилається на електронну пошту чи номер телефону» [14].

Разом з тим, не дивлячись на позитивні сторони впровадження цієї процедури проведення судового засідання, даний порядок не позбавлений певних недоліків. *По-перше*, звертаємо увагу на коло суб'єктів, які мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Законодавець, розкриваючи дане питання, наділяє таким правом виключно учасників справи (ч. 1 ст. 212 ЦПК України). Втім, у наступних частинах

цієї ж норми законодавець вказує і про інших учасників судового процесу (ч. 7), і про учасників судового процесу (ч. 11-13). Отож, мають місце термінологічні розбіжності у вказаній нормі. Окрім того, видається важливим підняти також питання стосовно розширення кола суб'єктів, які наділені таким правом. Так, особа, реалізуючи конституційне право на судовий захист, має право також на правничу допомогу (ст. 59 КУ). При цьому представник, надаючи таку правничу допомогу, аналогічно може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Однак, даний учасник не віднесений в діючому законодавстві до учасників справи. Представник в цивільному процесі – є учасником судового процесу. Тому пропонуємо в ч. 1 вказаної норми внести зміни стосовно назви суб'єктів, наділених правом на режим відеоконференції, назвавши їх «учасниками судового процесу».

По-друге, в юридичній літературі звертається увага на те, що у законодавстві України відсутній чіткий перелік випадків, за яких суд може відмовити особі взяти участь в судовому засіданні в такому режимі, постановивши про це ухвалу, що призводить інколи до суб'єктивного ставлення судді до цього питання. Слід наголосити, що кожен випадок – індивідуальний, і лише суд, з урахуванням обставин справи, її складності, кількості учасників процесу, може дійти висновку про задоволення клопотання. Як вважає І. І. Черних, що «причиною відмови в задоволенні клопотання можуть стати порушення порядку та строків звернення до суду, відсутність технічної можливості проведення відеоконференції, а також якщо відповідно до закону (за клопотанням осіб, які беруть участь у справі) проводиться закритий розгляд справи» [15, с. 33]. Проте на практиці це право реалізувати не завжди вдається. Деякі судді незаконно вважають, що участь у засіданні в режимі відеоконференції можлива лише з обґрунтуванням необхідності участі в засіданні на відстані. Однак, норми процесуальних кодексів, які врегульовують питання проведення відеоконференції, не вимагають зазначати у клопотанні про призначення відеоконференції обґрунтування такої форми участі в судовому засіданні. Це право учасника судового засідання на участь у судовому засіданні. Єдиними вимогами, які пред'являються до суті клопотання, це зазначення суду, в якому необхідно забезпечити проведення відеоконференції, а також строку подання такого клопотання: не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання (ч. 2 ст. 212 ЦПК).

Зауважимо, що, наразі, усі суди і загальної, і спеціальної юрисдикції забезпечені необхідним технічним обладнанням. Однак, слід пам'ятати, що у кожному суді є лише один (в кращому випадку два-три) зал судових засідань, призначений для відеоконференції. Відповідно інколи можуть траплятися співпадіння щодо розгляду справ у той самий день та час. Таким чином, єдиною об'єктивною підставою відмови розгляду справи у режимі відеоконференції є відсутність технічної можливості провести її.

По-третє, сторони та інші учасники справи, реалізуючи принцип змагальності в цивільному судочинстві, наділені процесуальними правами, серед яких є право подавати докази, заяви та клопотання, письмові пояснення тощо. Як бути, якщо така необхідність виникла під час судового розгляду, а особа бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції? Питання залишається відкритим. Звідси, на думку В. Недибалюк, «процесуальні права особи, яка бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, є значно обмеженими, що має наслідком порушення принципів змагальності та рівності сторін, які є одними із основних засад судочинства, визначених ст. 129 КУ. У свою чергу, ні процесуальні закони, ні тим паче, Конституція України не допускають обмеження встановлених прав людини, а нормативні акти, що обмежують такі права, мають бути визнані неконституційними» [16].

Якщо говорити про реалізацію принципів цивільного процесу під час проведення судових засідань в режимі відеоконференції, то окрім згаданих вище принципів, в науці цивільного процесуального права звертається увага і на ряд інших принципів. Зокрема, В. І. Решетняк, справедливо відмічає, що «надання додаткових доказів у процесі судового засідання, проведеного із використанням відеоконференцв'язку, вступає в протиріччя з одним з основоположних принципів судового процесу – принципом безпосереднього дослідження доказів судом, що розглядає справу. Законом не регламентовано детально механізм подання оригіналів документів на огляд суду, що розглядає справу і знаходиться по той бік екрану. Можливо було б наділити «віддаленого суддю» додатковими повноваженнями з дослідження доказів, але в такому випадку за фактом справа в частині буде розглядатися не судом, у провадженні якого перебуває справа, а іншою особою – «віддаленим суддею», і не обов'язково, що це буде суддя суду того самого рівня, що і суд, який доручив організацію відеоконференцв'язку, в провадженні якого перебуває справа» [17, с. 12]. Дійсно, специфікою судового розгляду в режимі відеоконференції є те, що під час проведення відеоконференцв'язку сторони не можуть письмово подавати докази, клопотання. Огляд оригіналів документів та належним чином засвідчених копій також є неможливим. Однак, такі незручності можна усунути шляхом попереднього надіслання останніх шляхом поштових відправлень.

По-четверте, в умовах карантину й масових звернень сторін для проведення відеоконференцій, очевидно, що технічні можливості судових установ не завжди матимуть змогу належним чином задовольнити всі клопотання. А як діяти суду в тому випадку, коли він отримає клопотання про відеоконференцію відразу від двох сторін в процесі? Причому представники обох сторін перебувають в одному місті із судом, що розглядає справу, і раніше брали участь у розгляді? Виходить, якщо обидва клопотання підлягатимуть задоволенню, то може виникнути ситуація, коли одразу три суди будуть залучені до організації відеоконференції: позивач візьме участь в одному суді, відповідач – в іншому, а суддя, в сво чергу, проводитиме засідання з того приміщення, де він працює. Звідси випливає сумнівна «самоізоляція», адже залучено більше осіб, ніж передбачалося за звичайного судового розгляду.

По-п'яте, виходить, що наявна на сьогодні процедура проведення таких судових засідань не завжди сприятиме реальному дотриманню обмежувальних заходів у зв'язку з карантинном. Передбачаючи таку ситуацію, Верховний Суд уже рекомендував усім судам із 23.03.2020 не призначати судові засідання й відкладати розгляд справ на невизначений строк із подальшим попередженням сторін ухвалою суду. Це стосується справ, за якими явка сторін визнана обов'язковою, а справи в письмовому провадженні розглядають без обмежень. І такі заходи є цілком виправданими, адже на сьогодні сторони абсолютно по-різному підходять до дотримання правил карантину: хтось одразу подає клопотання про відкладення розгляду та з посиланням на необхідність дотримання вимог щодо непоширення коронавірусної інфекції COVID-19, при цьому інший учасник процесу з'являється й наполягає на розгляді; де-хто просто не може дістатися до суду через обмежену роботу громадського транспорту.

По-шосте, технічні критерії відеозв'язку під час судового засідання, зокрема якість зображення та звуку, проблеми з інтернетом, теж можуть ставити сторони у невідгідне положення. Тому процесуальним законодавством передбачено відкладення як підготовчого засідання, так і розгляду справи в судовому засіданні у випадку виникнення технічних проблем, що унеможливають

участь особи в режимі відеоконференції. Разом з тим, законодавець наголошує і про винятки з даного правила, коли судові засідання може відбуватись без участі такої особи (п. 1 ч. 2 ст. 198 ЦПК, п. 3 ч. 2 ст. 223 ЦПК). Крім того, необхідно враховувати, що судові провадження в режимі відеоконференції може бути ускладненим та недоцільним за участю осіб, що мають дефекти мови, зору, слуху, розлад психічної діяльності чи психічне захворювання. В той же час, у окремих випадках, зокрема при вирішенні питань дієздатності осіб, саме такий режим дає можливість суду забезпечити участь цих осіб у судовому процесі. Яскравим прикладом цього є розгляд та вирішення справ в порядку окремого провадження (ст. 299 ЦПК, ст. 341 ЦПК). Тому суд в кожному конкретному випадку оцінює усі ризики та переваги здійснення судового розгляду в режимі відеоконференції.

По-сьоме, не слід забувати і про час необхідний для проведення відеоконференцій, який завжди обмежений, оскільки є немало бажаних забронювати для себе місце в розкладі судових засідань. Здебільшого бронювання часу більш ніж на 1 годину не є можливим. Отже, у складних справах доведеться призначати кілька судових засідань на різні дати лише через обмеженість «вікон» для відеоконференцій.

Однак, не зважаючи на можливі недоліки, які можуть виникати під час проведення відеоконференцв'язку, такий режим дистанційного розгляду є усталеною практикою у світі. Не викликає сумніву, що ця система буде постійно удосконалюватися для того, щоб зробити судочинство для громадян швидким та доступним. Із врахуванням викладеного можна дійти висновку, що **відеоконференція** – це сучасний інструмент «Електронного суду», який забезпечує право учасників судового процесу на участь в судовому засіданні, реалізацію основних засад цивільного судочинства і право на справедливий суд загалом, за допомогою відеоприладів, які здатні забезпечити пряму трансляцію без фізичної присутності учасника процесу в залі суду.

Висновки. Ситуація, яка сьогодні склалася в нашій країні, як ніколи потребує нестандартних рішень та ідей для того, щоб налагодити доступ учасників судового процесу до суду. Всі виклики, які постали перед судовою системою на шляху до запровадження електронного судочинства та всіх його складових повинні вирішуватись рішуче і без зволікань, надмірний формалізм за таких обставин підриватиме авторитет судової влади, яка повинна захищати інтереси громадян у будь-яких умовах. Для учасників судового процесу створюються всі необхідні та водночас комфортні умови для якісного та ефективного вирішення спору. Звісно з впровадженням новел знайдені й недоліки такої форми явки до зали судового засідання, але з напрацюванням практики це питання буде удосконалене і ми сподіваємося, що невдовзі за допомогою такої форми будуть значні заощадження бюджетних коштів, як вже робиться в інших країнах.

Запроваджений в Україні карантин та військовий стан попри суттєві обмеження та негативні наслідки, стали поштовхом для діджиталізації правосуддя, запровадження принципово нових процедур, спрямованих на захист прав, свобод та дотримання безпеки учасників судового розгляду. Зважаючи на досвід європейських держав, в яких звичною практикою є участь у відеоконференції навіть осіб, які перебувають в інших країнах, можна стверджувати, що зупинятися на досягнутому українській судовій системі не варто. Впевнені, що на практиці законодавство буде застосовуватись вдало та виважено, технічне забезпечення судів буде поліпшене і, зрештою, норми законодавчих актів будуть ефективно впроваджуватись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. ст. 141 із змінами, згідно із законом України № 27-ІХ від 3 вересня 2019 р., *ВВР*, 2019, № 38, ст. 160.
2. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 1. С. 270.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 вересня 2021 р. К. : Паливода А.В., 2021. 312 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>.
5. Цісар Г., Дяченко С. Реалізація принципу верховенства права через призму електронного судочинства: теоретичні та практичні підходи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Т. 1. С. 111–114. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2018/tom_1/26.pdf
6. Рекомендация R (84) 5 Комитета министров государствам-членам относительно принципов гражданского судопроизводства, направленных на совершенствование судебной системы // *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: http://zeikon2.rada.gov.ua/laws/show/994_126.
7. Sir Brahmaiah Maroju. Video Conferencing in Judicial Proceedings – An Innovative Practice // Centre for Innovations in Public Systems. URL: <http://www.cips.org.in/public-sector-systemsgovernment-innovations/documents/video-conferencing-injudicialproceedings-aninnovative-practice.pdf>.
8. Ізарова І. О. Розвиток електронного правосуддя в цивільних справах у Європейських країнах. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 222–227.
9. Ізарова І. О. Перспективи запровадження електронного правосуддя в цивільному судочинстві в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. № 24 (2). С. 44–47.
10. Сизоненко А. Відеозв'язок як засіб проведення слідчих дій за межами України. *Право України*. 2003. № 3. С. 96–99.
11. Бортун М. Актуальні питання проведення допиту у режимі відеоконференції. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 1(34). С. 64–70.
12. Цісар Г., Дяченко С. Реалізація принципу верховенства права через призму електронного судочинства: теоретичні та практичні підходи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Т. 1. С. 111–114. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2018/tom_1/26.pdf.
13. Чорна А. І., Дяченко С. В. Розгляд цивільних справ у судовому засіданні в режимі відеоконференції як складник доступу до правосуддя. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4/2021. С. 289–292.
14. Верховний суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/925995> (дата звернення: 14.03.2021).
15. Черных И. И. Использование видеоконференцсвязи в арбитражном процессе. *Законы России: опыт, анализ, практика*. 2011. № 10. С. 32–36.
16. Недибалюк В. Как видеоконференции усложнят судебный процесс. URL: <http://pravotoday.in.ua/ru/press-centre/publications/pub-787/>.
17. Решетняк В. И. Видеоконференцсвязь в гражданском и арбитражном процессе: проблемы и перспективы. *Арбитражный и гражданский процесс*. 2012. № 10. С. 11–14.